

บทที่ 2

การกำเนิดของนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ - ลัทธิพาณิชย์นิยม

ในช่วงปลายยุคกลาง การค้าขายระหว่างชุมชนขยายตัวกว้างขวางประกอบกับแนวความคิดทุนนิยมโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ “การแสวงหาประโยชน์” ได้ซึมซาบเข้าไปในความคิดของบรรดาพ่อค้าในบางประเทศอย่างลึกซึ้ง และบรรดาขุนนางบางแห่งไม่มากนักน้อยจึงทำให้บุคคลเหล่านี้สนใจการค้า และพยายามสะสมความมั่งคั่ง หรือสะสมทุนมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการค้นพบความก้าวหน้าทางวิทยาการที่ทำให้ประสิทธิภาพทางการผลิตได้รับการพัฒนาสูงขึ้น เช่นการค้นพบ ล้อไฮโดรลิก ดินปืน เข็มทิศ เส้นละติจูด การพิมพ์ พลังน้ำมีผลต่อการผลิตเหล็ก เหล็กกล้า และการเดินเรือ เป็นต้น

การค้นพบปืนและดินปืนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจแบบปิดของยุคกลางต้องเสื่อมลง เพราะขุนนางแต่ละแคว้นรบราฆ่าฟันเพื่อปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของแคว้นตน ซึ่งผลที่ตามมาคือ ขุนนางที่มีอาวุธและกำลังมากกว่าก็สามารถรวบรวมแคว้นต่าง ๆ ขึ้นเป็นประเทศและจัดระบบบริหารทั้งประเทศขึ้นใหม่ รวมทั้งการจัดตั้งกองทัพถาวรขึ้นมีผลให้ความต้องการทางการเงินของประเทศมีแนวโน้มสูง และทำให้เศรษฐกิจแบบปิดของยุคกลางต้องเสื่อมลงและถูกแทนที่โดยเศรษฐกิจแห่งชาติซึ่งรัฐเองต้องหันมาแสวงหาความมั่งคั่งเพื่อค้ำจุนความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นที่มาของนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ที่แตกต่างไปจากยุคกลางอย่างสิ้นเชิง

นโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ หรือลัทธิพาณิชย์นิยม (mercantilisme) ในสมัยศตวรรษที่ 15 นี้ มีวิวัฒนาการทางอุดมการณ์เศรษฐกิจที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามสภาพและเงื่อนไขของแต่ละประเทศ รวมทั้งวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายก็แตกต่างกันแต่แนวความคิดพื้นฐานที่ใช้กำหนดนโยบายจะเหมือนกันคือ “การแสวงหาความมั่งคั่งของอาณาจักรและประชาชน”

ลัทธิพาณิชย์นิยม (mercantilisme) หรือนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ของประเทศในทวีปยุโรปในช่วงปี 1450 - 1750 A. Smith เป็นผู้ใช้คำว่า mercantilism เป็นคนแรกเพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวนโยบายของประเทศเหล่านี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งคำว่า mercantile ในภาษาลาตินแปลว่า “การค้า” ดังนั้นลัทธินี้ในตัวของมันเองก็หมายถึง “การมุ่งหากำไรจากการค้า” ซึ่งสรุปได้ว่าแนวคิดพื้นฐานก็คือ “ความมั่งคั่งของรัฐย่อมเกิดจากการค้าพาณิชย์ของเอกชน”

จากนโยบายดังกล่าวทำให้หลายประเทศในยุโรปพยายามที่จะส่งเสริมการผลิตโดยเฉพาะหัตถกรรม และการขนส่ง เพราะทั้งสองอย่างนี้สามารถนำเงินและทองเข้าประเทศได้มาก อันเป็นเครื่องชี้ถึงความมั่งคั่งของอาณาจักรและประชาชน

การรวบรวมแว่นแคว้นต่าง ๆ เข้าเป็นอาณาจักรที่เป็นเอกภาพ และการประกาศอิสรภาพของหลายประเทศในศตวรรษที่ 15 บวกกับการค้าขายที่ขยายตัวและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ มีผลทำให้ประเทศในยุโรปเริ่มแสวงหาตลาดทางการค้าในดินแดนห่างไกล เช่น โปรตุเกสได้ขยายการเดินทางเรือจากบริเวณชายฝั่งไปสู่มหาสมุทรต่าง ๆ และค้นพบอินเดียในปี 1487 อเมริกา ในปี 1498 มาถึงมะละกาปี 1513 และกวางตุ้ง ปี 1557 ส่วนสเปนค้นพบ MEXICO ปี 1642

การแสวงหาดินแดนใหม่ ๆ ของประเทศยุโรปตะวันตกในช่วงนี้ ซึ่งเราเรียกว่าเป็นการแสวงหาอาณานิคมนั้น มีผลหลายประการคือ

- ดินแดนที่ค้นพบใหม่จะกลายเป็นอาณานิคมของประเทศที่ค้นพบ
- อาณานิคมเหล่านี้จะเป็นตลาดระบายสินค้าหัตถกรรมของประเทศแม่เพื่อนำเงินและทองเข้าประเทศเมืองแม่
- อาณานิคมเหล่านี้เป็นแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ป้อนโรงงานหัตถกรรมในประเทศเมืองแม่
- อาณานิคมเหล่านี้ เป็นแหล่งสินค้าอุปโภคบริโภคที่เลี้ยงคนในเมืองแม่

อีกด้านหนึ่งผลของการค้นพบดินแดนใหม่ ๆ ทำให้การค้าขายเจริญรุ่งเรืองมากทำให้เมืองชายฝั่งต่าง ๆ ในยุโรปกลายเป็นเมืองท่าในการขนส่งสินค้าและพัฒนามาเป็นศูนย์กลางทางการค้าต่อมา เช่น Le Havre Bordeaux และ Amsterdam เป็นต้น

การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ หรือลัทธิพาณิชย์นิยมในช่วงศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมานั้น ในแต่ละประเทศก็มีที่มาและวิวัฒนาการ และวิธีการที่ใช้ก็แตกต่างกันแม้ว่าจะมีแนวทางทั่วไป คือ “การแสวงหาความมั่งคั่งให้อาณาจักรและประชาชน หรือแสวงหาวัตถุดิบเข้าประเทศ” เช่น โปรตุเกสและสเปนนั้นมุ่งแต่จะแสวงหาเงินทองให้ไหลเข้าประเทศให้มากที่สุดโดยมุ่งไปที่การกอบโกยความมั่งคั่งโดยเฉพาะจากประเทศอาณานิคมและการแสวงหาประโยชน์จากชาวอินเดียในอเมริกาที่ถูกบังคับให้ทำงานในเหมืองทอง ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ 16 นี้ ทั้ง 2 ประเทศเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมที่สำคัญที่สุดตรงข้าม ใน 2 ประเทศนี้หัตถกรรมถูกทอดทิ้งให้อยู่ในมือของต่างชาติที่ละเล็กทีละน้อย ผลคือทำให้ความมั่งคั่งส่วนใหญ่ตกอยู่ในกำมือของคนกลุ่มน้อยที่แสวงหาจากอาณานิคม และในมือของชาวต่างชาติ ซึ่งผิดกับอังกฤษ และฝรั่งเศส ที่ทำการส่งเสริมอุตสาหกรรมอย่างใหญ่หลวงเพื่อส่งเป็นสินค้าไป

ขายยังอาณานิคมเพื่อนำเงินและทองเข้าประเทศให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังตั้งบริษัทไว้ในประเทศอาณานิคมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น La compagnie des Indes, La companis des Indes Orientales รวมทั้งดำเนินนโยบายคุ้มครองเอกชนในการดำเนินการค้า และใช้มาตรการด้านภาษี และส่งเสริมการส่งออก และคำนึงถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศด้วยจึงทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงผดกับสเปนและโปรตุเกสที่ไม่อาจปกครองประเทศอาณานิคมได้ยืนยาวมากนัก

ในช่วงนี้แนวความคิดทางเศรษฐกิจเริ่มมีบทบาทสูงขึ้นเพราะการขยายตัวของการค้าก็เกิดการสะสมเงินทองไว้ในประเทศมากก็ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อคือราคาสินค้าสูงขึ้น เงินหมุนเวียนมากเกินไปอันเป็นภาพสะท้อนว่าเศรษฐกิจเริ่มมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นแนวความคิดที่จะเริ่มแก้ปัญหาที่ปรากฏให้เห็นเช่น Jean Bodin เสนอว่า “เพื่อแก้ปัญหาเงินเฟ้อในศตวรรษที่ 16 ที่เกิดจากการนำโลหะมีค่าเข้ามาจำนวนมาก สินค้าหายาก และราคาสูงโดยวิธีการที่ต้องเพิ่มผลผลิตในสินค้าให้มีปริมาณเพียงพอที่จะใช้ในการบริโภคและต้องส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและยกเลิกการห้ามส่งโลหะมีค่าออกต่างประเทศ” เช่นเดียวกับ Antoine de Montchrestien (1576 - 1621) ได้ชี้ไว้ใน *Traité d'économie politique* ว่า “ประเทศจะมั่งคั่งเท่ากับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น” และ “รัฐบาลต้องส่งเสริมและกระตุ้นการผลิตและการส่งออกด้วยวิธีที่เหมาะสม”

เมื่อการค้าขายระหว่างประเทศขยายตัวยิ่งขึ้นแนวความคิดที่จะส่งเสริมและกระตุ้นการผลิต และเสรีภาพในการค้าก็ปรากฏให้เห็นโดย Montesquier (1689 - 1755) ได้สนใจปัญหาการเจริญเติบโตโดยเสนอว่า “รัฐต้องเก็บภาษีให้น้อยที่สุด เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เหลือถูกนำไปลงทุน” ในส่วนเสรีภาพในการค้านั้น Montesquier และ Bois quille bert มีความเห็นเหมือนกันคือ “การผลิตสูงสุดจะเกิดขึ้นได้ต้องมีเสรีภาพทางการค้า” เช่นเดียวกับนักคิดชาวอังกฤษเช่น John Hales (1571) ก็เสนอให้มีการขยายอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวางและ Josaih child (1630 - 1699) ก็ใช้นโยบายการเงินเพื่อกระตุ้นการผลิตและการลงทุนคือ “อัตราดอกเบี้ยต้องต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเงินเดือนต้องเหมาะสม”

แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพทางการค้าเริ่มซึมซาบเข้าไปในจิตสำนึกของพ่อค้าและนักคิดทั้งหลายที่ละเล็กทีละน้อย และเริ่มขยายกว้างขวางไปสู่บุคคลต่าง ๆ และได้รับการยอมรับมากโดยเฉพาะนักคิดหลายท่านเช่น M. Decker (1679 - 1719) เสนอให้มี “การส่งเสริมการค้าเสรี และคัดค้านการผูกขาด” W. Petty ได้พูดถึงการแลกเปลี่ยนว่ามันดำเนินไปโดยอาศัยกฎธรรมชาติที่ไม่มีใครจะไปคัดค้านได้คือ “ราคาจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยอัตโนมัติ” ซึ่ง

ต่อมา Francois Quesnay ได้ชี้ให้เห็นว่า “กฎธรรมชาติต้องการให้ บุคคลมีเสรีภาพเต็มที่ ในการซื้อขายและไม่ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงเอกชน” โดยเสนอสุภาษิตที่ว่า Laissez-faire ปล่อยให้ทำโดยเสรีคือ ปล่อยให้มีความเสรีภาพทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ และ Laissez - passer คือ ปล่อยให้ผ่านโดยเสรี หมายถึงพานิชยกรรมทั้งหมดทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ต้องเปิดให้เอกชนดำเนินการได้อย่างเสรี เช่น การยกเลิกระบบภาษีสินค้าขาเข้าหรือออก

ความคิดของสำนัก Mercantiliste นี้ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับแนวนโยบายทางเศรษฐกิจ แห่งชาติขณะเดียวกันก็พยายามที่จะตอบปัญหาทางเศรษฐกิจที่มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อน มากขึ้นโดยเฉพาะปัญหาเงินตรา เสรีภาพทางการค้าดุลย์การค้า ความมั่งคั่ง การเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ ที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น